

Què desperta

l'instint

maternal?

Realment existeix, l'instint maternal?
I el rellotge biològic? Els experts parlen
d'un fet cultural P. 4-5

L'instint maternal és un invent?

Els sociòlegs afirmen que no existeix, que és cultural, mentre cada vegada **més joves opten per no tenir fills**

TRINITAT GILBERT

FOTO: PERE VIRGILI

“**N**o tens fills? Mira que se't covarà l'arròs!”

Sovint una dona s'ha de sentir dir frases com aquesta quan arriba a certa edat i no ha tingut fills. “Les idees dominants canvien més lentament que les situacions socials i, encara que va canviant el concepte i ara s'accepta que una dona no tingui fills o triï no tenir-ne, queden reminiscències antigues que una dona sense fills no és una dona completa”, diu la catedràtica de sociologia Marina Subirats.

Tot i això, explica: “A les nenes se les educa, sense que en siguem conscients, d'una manera que sovint he anomenat «ser per als altres», mentre que als nens se'ls educa per «ser per a ells». Per als homes, «ser per a ells» significa haver de construir-se com a vencedors, i, per tant, poder triar el que els sembli millor. Per això l'opció dels homes de no voler tenir fills no es discuteix; la de les dones, sí”. Encara més: “Als homes se'ls jutja pel seu èxit professional i econòmic, i a les dones molt menys”, diu la catedràtica de sociologia.

Ras i curt: “L'instint maternal i també el paternal són un mite, perquè no existeixen a priori”, afirma rotundament la catedràtica de sociologia de la Universitat d'Alcalá de Henares Alicia E. Kaufmann. “Jo mateixa no en tenia, sinó que el vaig desenvolupar quan vaig crear el vincle amb el

meu primer nadó, quan tenia 32 anys”.

És més, “perquè l'instint maternal i paternal es pugui desenvolupar, tant el pare com la mare han d'haver tingut uns bons vincles anteriors amb els seus pares, han d'haver tingut unes bones precondicions perquè sàpiguen vincular-se amb els seus fills nascuts”.

La sociòloga Marina Subirats està d'acord que l'instint maternal i paternal són culturals: “La naturalesa, en els humans, està tan modelada per la cultura que es fa molt difícil separar què és una cosa i què és l'altra. El que és evident és que no totes les dones tenim a priori un instint maternal. Però això no vol dir que si haguéssim tingut criatures no hauríem actuat amb un instint de protecció i cura”.

El porta la criatura

Per la seva banda, Marina Arbuñes, llevadora de l'Hospital Clínic de Barcelona, reconeix que l'instint maternal i paternal apareix quan neix la criatura. “És gràcies a l'oxito-

IMITACIÓ. Els primats també aprenen l'instint maternal observant altres mares. ZOO BARCELONA

Queden reminiscències antigues que una dona sense fills no és una dona completa

“L'instint maternal és un mite, perquè no existeix a priori”, diu Alicia E. Kaufmann

cina, coneguda com l'hormona de l'amor”. “El pare també el desenvoluparà, sempre que s'impliqui en les tasques de cura i protecció del nadó”. L'instint paternal l'evidencia aquell a qui popularment es coneix com un paràs. En aquest sentit, el neurobiòleg David Bueno sosté que, en igualtat de condicions ambientals, “el sexe femení està evolutivament més preparat per respondre a les necessitats dels fills que el masculí”. És a dir, si hi ha el pare i la mare i el nadó plora, els mecanismes cerebrals de la mare faran què reaccioni amb molta més rapidesa que el pare. Ara bé, si el pare està sol, sense la mare, llavors també reacciona amb rapidesa, per canvi de context.

La Marta Garreta confessa que no tenia instint maternal en el sentit que li encantessin els nadons, que en volgués tenir. La feina com a dissenyadora gràfica era la seva passió, i encara ho continua sent (www.lamagacomunica.com). De petita tampoc no havia sigut una criatura que jugués amb nines. D'adolescent, de broma i sense pensar què deia exactament, havia dit que voldria tenir cinc fills, als quals posaria els noms dels integrants dels Rolling Stones. A més, tampoc no va tenir mai cap contacte amb criatures, perquè ella era la filla petita d'una família amb fills molt grans.

“El meu perfil és el d'una dona professional, competitiva, multicapacitada i preparada per lluitar en un entorn competitiu... i molt independent”,

continua dient la Marta. Ara bé, als 32 anys, els metges li van diagnosticar un mioma i li van comentar si havia pensat a tenir fills, perquè, si l'hi extreien, li buidarien el sistema reproductor, i, per tant, no en podria tenir. Així que qui primer li va plantejar tenir fills va ser un metge. “Acabava de començar a viure amb la meva parella, i tot ens va venir de cop però, esclar, ens vam decidir, perquè, si no, no hi havia marxa enrere”. Durant l'embaràs i fins i tot durant el part, la Marta se sentia igual, però quan va començar a interactuar amb el Jan tot va canviar. “Agraeixo l'arribada del Jan perquè em va ensenyar una part de mi més femenina i que em va completar: l'entrega, l'amor sense esperar res a canvi, sentir que la meua vida tenia una fita, cuidar-lo, ajudar-lo a créixer i a ser una persona feliç. Em va ensenyar a desenvolupar aquest instint mater-

nal que, considero, per pressió sociològica i caràcter no m'havia permès explorar.

Ara la Marta està embarassada de la segona criatura, la Rita, perquè no volien deixar el Jan sol. I, esclar, afronta el part i l'arribada de la nova criatura amb experiència. “Per explorar-te com a mare, per esbrinar quin tipus de mare em considero i vull ser, em va anar molt bé el suport d'altres pares, dels quals aprenem potser per imitació. Per a mi va ser de gran ajuda conèixer les *mammaproof* (www.mammaproof.org) a l'inici del meu projecte, el 2011. M'hi vaig identificar de seguida: un col·lectiu de mares i pares que volien seguir sent ells mateixos, mantenir un estil de vida... però incorporant-hi els seus fills”.

I mentre la Marta va explicant el projecte professional, amb el Jan i la Rita ben a prop seu, opina: “Cap dona s'ha de

MOTUS. A la Marta l'instint maternal se li va despertar amb l'arribada del Jan. Ara espera la seva segona criatura.

Relloige biològic Funciona?

“El relloige biològic es desperta amb la maduració de les gònades, ovaris i testicles”, afirma el professor de genètica de la UB David Bueno. Les hormones implicades actuen sobre el cervell i activen el desig d'aparellar-se. Així doncs, el desig de tenir fills es desperta per una conjunció de factors: tenir prou reserves i un cos de tipus adult, les hormones, un cervell prou madur i uns òrgans sexuals que facin òvuls o espermatozoides. Ara bé, en les persones, la cultura hi intervé, i pot fer-ho endarrerir malgrat que el relloige biològic s'hagi despertat.

La catedràtica de sociologia Marina Subirats afirma que quan es parla de relloige biològic s'acostuma a fer referència a les dones. “És un aspecte més de la misogínia típica d'una societat androcèntrica, que posa de relleu constantment els aspectes negatius de la vida de les dones”. De fet, tant homes com dones perden la capacitat reproductiva en algun moment de la seva vida i, en canvi, “no se'n parla en el cas dels homes, com si poguessin engendrar a qualsevol edat”, conclou la sociòloga.

sentir culpable per no sentir l'instint maternal, ni abans ni després. És perfectament normal; només necessiten temps per trobar-se en el seu nou paper, que no s'estigmatitzin, que busquin ajuda i consells amb altres pares i trobin el seu grupet: hauran creat una família dins la seva família, una tribu!”

Observació natural

Al Zoo de Barcelona, la conservadora de primats Maria Teresa Abelló fa la comparació dels humans i els seus instints maternals i paternals amb els primats superiors (orangutans, ximpanzés, gorilles i bonobos), que vindrien a ser els nostres cosins perquè partim de la mateixa línia evolutiva. “L'instint maternal existeix hormonalment per la pujada de l'oxitocina a l'hora del part, però vam comprovar que hi havia famílies de primats que fracassaven perquè, com que estan en captivitat, no

havien tingut l'oportunitat d'observar com es criava”. El fracàs volia dir que hi havia accidents perquè la mare no sabia transportar bé la cria, o fins i tot perquè l'acabava agredint.

L'orangutan Jawi, quan va ser mare per primera vegada, el 1997, no sabia com alimentar la seva cria. “Se la posava als llavis per calmar-la amb la humitat, però la cria passava gana”. Per això van admirar la mare per ensenyar al petit on eren els pits de la mare, gairebé sota l'aixella, perquè ell sol s'hi dirigís cada cop que tingués gana. La cria va mamar, però quan va voler tornar-ho a fer altra vegada, sense l'ajut dels cuidadors, no ho va saber fer, i la mare va tornar a oferir-li els llavis. Els cuidadors hi van intervenir, i van portar la cria als pits, i “la Jawi va fer una cara molt sorpresa, com de dir «Ara ho entenc», no sabia que era així”. A partir de llavors, tot va anar bé.

Pel que fa als primats superiors mascles, Maria Teresa Abelló diu que “tenen menys interès en les cries, o més aviat un interès diferent, perquè ells no les manipulen, només les protegeixen”. Ara bé, el que és evident és que tant ells com elles necessiten tenir un model de comportament per saber com criar els petits.

Des de Londres, Catherine Hakim (www.catherinehakim.org), autora de l'estudi *Childless in Europe*, explica que a “tot Europa un 10% dels joves d'entre 20 i 40 anys han optat voluntàriament per no tenir fills, per ser *childfree*”. El tant per cent augmenta a Bèlgica, “on el 14% dels homes no en volen tenir”. De fet, a tots els països europeus el percentatge creix en el cas dels homes. De manera que l'estudi treu com a conclusió que “tenir fills és una part més central de la identitat de les dones i no de la

dels homes”. Una altra de les conclusions de l'estudi és que “no tenir fills és vist com un estil de vida entre les generacions més joves”. Tot i això, també hi ha indecisions. A la Gran Bretanya, als 42 anys una cinquena part dels homes (21%) i una desena part de les dones (12%) dubten si en voldrien tenir un. De fet, actualment “a la Gran Bretanya ja hi ha més del 20% de les dones que no en tenen cap, i a Alemanya la xifra en dones de 45 anys que no en tenen se situa sobre el 25%”.

Ara bé, una altra qüestió és com es veu socialment aquesta decisió, cosa que també ha estudiat la doctora Hakim. “A l'Europa de l'Est no tenir fills és vist com una desgràcia, mentre que a l'Europa Occidental s'accepta tant per als homes com per a les dones. Justament per això es considera un nou estil de vida i no està mal vist”, conclou. —